

Міністерство освіти і науки України
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
Факультет прикладної математики

Методичні рекомендації
для самостійної роботи з дисципліни
«Філософія і наукова етика»

для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
спеціальності 113 Прикладна математика

Дніпро -2020

Уміщено загальні відомості та методичні рекомендації для самостійної роботи з дисципліни «Філософія і наукова етика». Основну увагу приділено рекомендаціям щодо самостійного вивчення тем дисципліни та самоконтролю знань.

Для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності 113 «Прикладна математика» денної форми навчання.

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ДИСЦИПЛІНИ
«ФІЛОСОФІЯ І НАУКОВА ЕТИКА»**

Укладачі:

Окороков Віктор Броніславович

Шевцов Сергій Вікторович

МЕТА ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна «Філософія та наукова етика» має ціллю розвиток та вдосконалення загальної наукової культури здобувачів, системного бачення світу, різноманіття феноменів культури в їх складності та єдності, засвоєння і застосування знань, навичок та вмінь наукової етики у професійному середовищі та дослідницькій роботі.

Основними *завданнями* дисципліни «Філософія та наукова етика» є:

- 1) познайомити здобувачів вищої освіти з основним змістом головних розділів філософії та наукової етики, різноманітністю філософської думки у історії філософії та сучасній філософії,
- 2) показати послідовність становлення філософських та етичних проблем у історії філософії,
- 3) розкрити сутність та значення філософської свідомості людини у історії та сучасності,
- 4) сформувані у здобувачів вищої освіти філософський спосіб мислення, самостійну позицію щодо аналізу актуальних проблем сучасної культури,
- 5) сформувані етичну позицію вченого щодо тлумачення філософських та наукових проблем.

Згідно з вимогами освітньої програми «Прикладна математика» дисципліна «Філософія та наукова етика» спрямована на формування таких компетентностей:

ЗК 01 Здатність до інтелектуальної творчої діяльності, спрямованої на одержання нових знань, абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 02 Здатність до проведення самостійних наукових досліджень, виявлення, постановки та розв'язання наукових проблем.

ЗК 03 Здатність до формування системного наукового світогляду та загального культурного кругозору.

ЗК 09 Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ФК 07 Здатність аналізувати одержані результати, надавати їх інтерпретацію та визначати межі придатності.

РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ЗА ДИСЦИПЛІНОЮ ТА ЇХ СПІВВІДНОШЕННЯ ІЗ ПРОГРАМНИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ НАВЧАННЯ

У результаті вивчення дисципліни «Філософія та наукова етика» здобувач повинен **знати:**

- специфіку основних форм філософського мислення: класичну, некласичну, постнекласичну, комунікативну;
- концептуально-поняттєві горизонти філософського і наукового знання;
- ключові сучасні соціально-філософські доктрини;
- специфіку різноманіття феноменів культури, загальні положення наукової етики;

вміти:

- обґрунтовувати свою науково-філософську і світоглядну позицію;
- в умовах професійної діяльності здійснювати критичний огляд тих форм мислення, які застосовуються під час наукової дискусії;
- використовувати загальний концептуально-поняттєвий філософський і науковий апарат;
- розглядати феномені культури в їх різноманітті та єдності;
- дотримуватись принципів наукової етики у професійному середовищі та дослідницькій роботі.

Результати навчання дисципліни «Філософія та наукова етика» базуються на результатах навчання, визначених освітньою програмою «Прикладна математика»:

ПР 06 Уміти критично аналізувати та оцінювати наявні знання, удосконалювати і розвивати свій інтелектуальний, науковий та загальнокультурний рівень.

ПР 07 Знати традиційні та сучасні проблеми науки та основи філософсько-методологічного аналізу наукової та навчальної діяльності.

ПР 08 Реалізовувати право інтелектуальної власності на результати наукової і науково-технічної діяльності з дотриманням норм наукової етики.

ПР 09 Володіти методологією наукового дослідження, вміти планувати його відповідно меті, обирати оптимальні шляхи і методи розв'язання завдань дослідження.

ПР 15 Уміти проводити навчальні заняття за фаховими дисциплінами, дотримуватися психолого-педагогічних вимог до організації навчального процесу.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Форма навчання: денна

1 семестр

№ п/п	Номер і назва теми	Кількість годин				Примітки			
		лекції	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	2022/23 н.р.	2023/24 н.р.	2024/25 н.р.	2025/26 н.р.
Історія філософії як фундаментальна основа розвитку наукового знання									
1	Тема 1 Витоки європейської раціональності: Антична філософія. Особливості античного типу науковості: споглядальність, спекулятивність, теоретичність, примордіальність універсального, епістемного, істина, як неприховане.	2			2				
2	Тема 2 Витоки європейської раціональності: Середньовічна філософія. Особливості середньовічного типу науковості: співвідношення віри та розуму, теоцентричність, креаціонізм, провіденціалізм, есхатологія, сотеріологія, екзегетика та ін.	2			4				
3	Тема 3 Класичний тип раціональності: філософія XVII – другої половини XIX ст. Особливості класичного типу раціональності: споглядальна установка, прагнення об'єктивної картини світу, елімінація суб'єкту тощо. Методологія класичної раціональності: співвідношення теорії та досвіду, універсальна і генеральна позиція методу, феномен «предметної ізоляції» і диференціація наукового знання. Природничо-наукова	2			4				

	картина світу (І. Ньютон, Г.В. Лейбніц) в історико-філософському горизонті європейського знання.								
4	Тема 4 Некласичний тип раціональності: філософія першої половини ХХ ст. Особливості неklasичного типу раціональності: активність суб'єкту пізнання і єдність з предметним світом, позараціональні структури свідомості (воля, інтерес та ін.), відносність суттєвих ознак об'єкту, що пізнається та засобів його пізнання. Методологія неklasичної раціональності: компліментарність, бінарність, герменевтичність. Некласична картина світу (А. Ейнштейн, В. Гейзенберг, Н. Бор, М. Планк, К. Леві-Строс та ін.) в історико-філософському горизонті європейського знання.	2			6				
5	Тема 5 Постнеklasичний тип раціональності: філософія другої половини ХХ ст. – початку ХХІ ст. Особливості постнеklasичного типу раціональності: соціокультурна обумовленість наукового знання, взаємодія науки і філософії з іншими формами культури. Методологія постнеklasичної раціональності: синергетичний, діяльнісний, міждисциплінарний, проблемно-орієнтований підходи. Постнеklasична картина світу в історико-філософському горизонті європейського знання: шляхи до побудови (складність, еволюційність, віртуальність, інформативність, холістичність, аксіологічність та ін.).	2			6				
Теорія філософії: концептуально-поняттєві горизонти									
6	Тема 6 Теоретико-концептуальний апарат класичного типу філософування: буття та свідомість, матерія та дух, знання та думка, ясність і очевидність, суб'єкт і об'єкт, розсудок і розум, єдине та множинне, метод та мета та ін.	2			4				
7	Тема 7 Академічний та інформативний стиль анотації. Засоби і типи комунікації (Means and Types of Communication). Communication Models: 1)verbal communication; 2) non-verbal communication; 3) written communication; 4)formal and informal communication; 5) visual communication.	2			6				
	Тема 8 Теоретико-концептуальний апарат	2			4				

8	некласичного типу філософування: відчуження, воля до влади, переоцінка всіх цінностей, Надлюдина, інтуїція, безтямне, дбання, турбота, присутність, інтерес, переживання тощо.								
9	Тема 9 Теоретико-концептуальний апарат постнекласичного знання: синергія, холізм, сингулярність, інший, ризома, слід, наголос, пастіше, симулякр, парадигма, особистісне знання, епістемологічний анархізм тощо.	2			6				
Соціальна філософія: виклики сучасності									
10	Тема 10 Парадокси існування соціально-філософського знання. Типологія соціального філософування: класичний, некласичний, постнекласичний підходи.	2			6				
11	Тема 11 Континентальна соціальна філософія: проблема соціального буття у Ж.-Л. Нансі, подолання негативності Дж. Агамбеном, теорія практик М. де Серто, дискурси влади М. Фуко, суспільства контролю Ж. Дельоза та ін.	2			6				
12	Тема 12 Англо-американська соціальна філософія: конструювання соціальної реальності Дж. Р. Сьорля, теорія відкритого суспільства К.Р. Поппера, ідея солідарності у неопрагматизмі Р. Рорті, концепція зіткнення цивілізацій С. Хаттінгтона та ін.	2			6				
13	Тема 13 Комунікативна теорія суспільства і етика дискурсу (Ч.С. Пірс, К.-О. Апель, Ю. Габермас, Г. Лассуел та ін.)	2			4				
Філософія культури: різноманіття та єдність феноменів Наукова етика: особливості сучасного стану існування знання									
14	Тема 14 Класичні концепції культури: ідея цілісності культури Дж. Віко, еволюційний характер культури І. Гердера, прогресивні теорії культури (І. Кант, Г.В.Ф. Гегель), естетико-моральні теорії культури в романтизмі (Ф. Шиллер, В. Гумбольдт).	2			6				
15	Тема 15 Некласичні концепції культури: психоаналітична концепція З. Фрейда, архетипічна концепція К.-Г. Юнга, неокантіанська концепція Е. Кассіра, структуралістська концепція К. Леві-Строса.	2			4				
16	Тема 16 Постнекласичні концепції культури: епістемний підхід М. Фуко, синергійна концепція (І. Пригожин, І. Стенгерс та ін.), деконструктивний	2			4				

	проект Ж. Дерріда та ін.								
17	Тема 17 Моральний імператив розвитку науки як виклик часу. Соціокультурна спрямованість наукового знання. Загальні принципи наукової етики.	2			4				
18	Тема 18 Особливості існування наукового знання в інформаційну епоху та відповідальність вченого. Проблеми наукової етики в горизонті майбутніх суспільств знань.	2			2				
	ВСЬОГО	36			84				

СХЕМА ФОРМУВАННЯ ОЦІНКИ

Шкала відповідності оцінок:

Відмінно/Excellent	Зараховано/Passed	90-100
Добре/Good		82-89
Задовільно/Satisfactory		75-81
		64-74
Незадовільно/Fail		Не зараховано/Fail

Форми та організація оцінювання:

Поточне оцінювання :

Форма оцінювання	Терміни оцінювання (тиждень)	1 семестр	
		Максимальна кількість балів	
Оцінювання виконання індивідуального творчого завдання за темою № 5.	4	15	
Оцінювання виконання індивідуального творчого завдання за темою № 9.	8	15	
Оцінювання виконання індивідуального творчого завдання за темою № 14.	12	15	
Оцінювання виконання самостійної роботи: звіт та захист.	18	15	
Максимальна кількість балів за поточне оцінювання		60	

Підсумкове оцінювання:

1 семестр

Форма оцінювання	Терміни оцінювання (тиждень)	Максимальна кількість балів
Екзамен	19	40

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Гнатенко П.І., Огороков В.Б., Пронякін В.І., Осетрова О.О. Основи філософії: навчальний посібник. – К.: Вища освіта, 2009.
2. Кулик О.В. Філософія. Навчальний посібник для вищих навчальних закладів. – Днівськ: Монолит, 2013. – 692 с.
3. Бичко І.В. Філософія. Курс лекцій: навчальний посібник. – К.: Либідь, 2006. – 656 с.
4. Ярошовець В.І. Історія філософії: від структуралізму до постмодернізму: Підручник. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2008. – 263.
5. Історія філософії. Словник / За ред. Ярошовця В.І. – К.: Знання України, 2012. – 1087 с.
6. Гатальська С.М. Філософія культури. Підручник. – К.: Либідь, 2005. – 328 с.
7. Шевцов, С.В. Посібник до вивчення курсу «Філософія культури» [Текст]/ С.В. Шевцов. – Д.: РВВ ДНУ, 2010. – 84 с.
8. Таран В.О., Зотов В.М., Резанова Н.О. Соціальна філософія: Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 272 с.
9. Барулин В.С. Социальная философия. Учебник. – М.: ФАИР-ПРЕСС, 2002. – 560 с.
10. Андрущенко В.П., Горлач Н.И. Социальная философия. Учебник. – Киев-Харьков: Изд.Центр «Единорог», 2002. – 736 с.
11. Звездкина Э.Ф. Теория философии. – М.: Фил.об-во «Слово», 2004. – 448 с.
12. Кассен Б. Європейський словник філософії. Лексикон неперекладностей. Т.1. – К.: Дух і літера, 2009. – 576 с.
13. Этика: энциклопедический словарь / За ред. Апресяна А.Г., Гусейнова А.А. – М.: Гардарики, 2001. – 671 с.
14. Гофтул М.Г. Сучасний словник з етики. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – 416 с.

Інформаційні ресурси

<http://ihtika.net/>

<http://www.platona.net.org.ua>

<http://repository.dnu.dp.ua:1100/>

<http://library.dnu.dp.ua/>

<http://www.nbu.gov.ua/>

<https://mon.gov.ua/ua>

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/a>

**Тематика самостійної роботи
здобувачів денної форми навчання**

Тема самостійної роботи	Кількість годин
<p>До теми 1. Опрацювання наукової літератури на тему «Витоки європейської раціональності: Антична філософія. Особливості античного типу науковості: споглядальність, спекулятивність, теоретичність, примордальність універсального, епістемного, істина, як неприховане».</p>	2
<p>До теми 2. Опрацювання наукової літератури на тему «Витоки європейської раціональності: Середньовічна філософія. Особливості середньовічного типу науковості: співвідношення віри та розуму, теоцентричність, креаціонізм, провіденціалізм, есхатологія, сотеріологія, екзегетика та ін.».</p>	4
<p>До теми 3. Опрацювання наукової літератури на тему «Класичний тип раціональності: філософія XVII – другої половини XIX ст. Особливості класичного типу раціональності: споглядальна установка, прагнення об'єктивної картини світу, елімінація суб'єкту тощо. Методологія класичної раціональності: співвідношення теорії та досвіду, універсальна і генеральна позиція методу, феномен «предметної ізоляції» і диференціація наукового знання. Природничо-наукова картина світу (І. Ньютон, Г.В. Лейбніц) в історико-філософському горизонті європейського знання».</p>	4
<p>До теми 4. Опрацювання наукової літератури на тему «Некласичний тип раціональності: філософія першої половини XX ст. Особливості некласичного типу раціональності: активність суб'єкту пізнання і єдність з предметним світом, позараціональні структури свідомості (воля, інтерес та ін.), відносність суттєвих ознак об'єкту, що пізнається та засобів його пізнання. Методологія некласичної раціональності: компліментарність, бінарність, герменевтичність. Некласична картина світу (А. Ейнштейн, В. Гейзенберг, Н. Бор, М. Планк, К. Леві-Строс та ін.) в історико-філософському горизонті європейського знання».</p>	6
<p>До теми 5. Опрацювання наукової літератури на тему «Постнекласичний тип раціональності: філософія другої половини XX ст. – початку XXI ст. Особливості постнекласичного типу раціональності: соціокультурна обумовленість наукового знання, взаємодія науки і філософії з іншими формами культури. Методологія постнекласичної раціональності: синергетичний, діяльнісний, міждисциплінарний, проблемно-орієнтований підходи. Постнекласична картина світу в історико-філософському горизонті європейського знання: шляхи до побудови (складність, еволюційність, віртуальність, інформативність, холистичність, аксіологічність та ін.)».</p>	6

<p>До теми 6. Опрацювання наукової літератури на тему «Теоретико-концептуальний апарат класичного типу філософування: буття та свідомість, матерія та дух, знання та думка, ясність і очевидність, суб'єкт і об'єкт, розсудок і розум, єдине та множинне, метод та мета та ін.».</p>	4
<p>До теми 7. Опрацювання наукової літератури на тему «Академічний та інформативний стиль анотації. Засоби і типи комунікації (Means and Types of Communication). Communication Models: 1)verbal communication; 2) non-verbal communication; 3) written communication; 4)formal and informal communication; 5) visual communication.».</p>	6
<p>До теми 8. Опрацювання наукової літератури на тему «Теоретико-концептуальний апарат некласичного типу філософування: відчуження, воля до влади, переоцінка всіх цінностей, Надлюдина, інтуїція, безтямне, дбання, турбота, присутність, інтерес, переживання тощо».</p>	4
<p>До теми 9. Опрацювання наукової літератури на тему «Теоретико-концептуальний апарат постнекласичного знання: синергія, холізм, сингулярність, інший, ризома, слід, наголос, пастіше, симулякр, парадигма, особистісне знання, епістемологічний анархізм тощо.».</p>	6
<p>До теми 10. Опрацювання наукової літератури на тему «Парадокси існування соціально-філософського знання. Типологія соціального філософування: класичний, некласичний, постнекласичний підходи».</p>	6
<p>До теми 11. Опрацювання наукової літератури на тему «Континентальна соціальна філософія: проблема соціального буття у Ж.-Л. Нансі, подолання негативності Дж. Агамбеном, теорія практик М. де Серто, дискурси влади М. Фуко, суспільства контролю Ж. Дельоза та ін.».</p>	6
<p>До теми 12. Опрацювання наукової літератури на тему «Англо-американська соціальна філософія: конструювання соціальної реальності Дж. Р. Сьорля, теорія відкритого суспільства К.Р. Поппера, ідея солідарності у неопрагматизмі Р. Рорті, концепція зіткнення цивілізацій С. Хаттінгтона та ін.».</p>	6
<p>До теми 13. Опрацювання наукової літератури на тему «Комунікативна теорія суспільства і етика дискурсу (Ч.С. Пірс, К.-О. Апель, Ю. Габермас, Г. Лассуел та ін.)».</p>	4
<p>До теми 14. Опрацювання наукової літератури на тему «Класичні концепції культури: ідея цілісності культури Дж. Віко, еволюційний характер культури І. Гердера, прогресивні теорії культури (І. Кант, Г.В.Ф. Гегель), естетико-моральні теорії культури в романтизмі (Ф. Шиллер, В. Гумбольдт.)»</p>	6

До теми 15. Опрацювання наукової літератури на тему «Некласичні концепції культури: психоаналітична концепція З. Фрейда, архетипічна концепція К.-Г. Юнга, неокантіанська концепція Е. Кассіраера, структуралістська концепція К. Леві-Строса.»	4
До теми 16. Опрацювання наукової літератури на тему «Постнекласичні концепції культури: епістемний підхід М. Фуко, синергійна концепція (І. Пригожин, І. Стенгерс та ін.), деконструктивний проект Ж. Дерріда та ін».	4
До теми 17. Опрацювання наукової літератури на тему «Моральний імператив розвитку науки як виклик часу. Соціокультурна спрямованість наукового знання. Загальні принципи наукової етики».	4
До теми 18. Опрацювання наукової літератури на тему «Особливості існування наукового знання в інформаційну епоху та відповідальність вченого. Проблеми наукової етики в горизонті майбутніх суспільств знань.»	2
Разом	84

Форма оцінювання:

Виконання індивідуальних творчих завдань.

(**Тематичний конспект** однієї з трьох праць: Т. Кун «Структура наукових революцій», перша книга «Метафізики» Арістотеля, Т. Аквінський «Компендіум теології» – 1–4 тиждень.

Інтерпретативне реферування одного з трьох першоджерел: Ф. Бекон «Про гідність і примноження наук», Р.Декарт «Міркування про метод», Г. Галілей «Механіка», І. Кант «Критика чистого розуму» – 5–8 тиждень.

Есе за темою «У чому гідність науковця у сучасному світі?» – 10–12 тиждень).

Оцінювання виконання самостійної роботи: звіт та захист.

(**Презентація** однієї з трьох тем: 1) «Картина світу у класичному типі наукової раціональності»; 2) «Картина світу у некласичному типі наукової раціональності»; 3) «Картина світу у постнекласичному типі наукової раціональності» – 18 тиждень).

Допоміжна література:

До теми 1:

Гайденко П.П. История античной философии в ее связи с наукой. – М., 2009. – 264 с.

Гайденко П.П. Эволюция понятия науки. Становление и развитие первых научных программ. – М.: Наука, 1980. – 568 с.

До теми 2:

Неретина С.С. Верующий разум. Книга Бытия и Салический закон – Архангельск, 1995. – 320 с.

Вульф М. Средневековая философия и цивилизация. – М., 2014. – 256 с.

До теми 3:

Мамардашвили М.К. Классический и неклассический идеал рациональности. – М.: Логос, 2004. – 240 с.

Гайденко П.П. История новоевропейской философии в ее связи с наукой. – М., 2000. – 456 с.

До теми 4:

Кохановский И. Философия и методология науки. – Рн/Д., 1999. – 576 с.

Грицанов А.А. Всемирная энциклопедия. Философия. – Мн., 2001. – 1312 с.

До темы 5:

Черникова И.В. Постнеклассическая наука и философия процесса. – Томск, 2007. – 252 с.
Грицанов А.А. Всемирная энциклопедия. Философия. – Мн., 2001. – 1312 с.

До темы 6:

Новая философская энциклопедия. В 4-х т. – М.: Мысль, 2010. – 744 с.

До темы 7:

Гаспарян Д.Э. Введение в неклассическую философию. – М.: РОССПЭН, 2011. – 398 с.
Грицанов А.А. Всемирная энциклопедия. Философия. – Мн., 2001. – 1312 с.

До темы 8:

Грицанов А.А. Новейший философский словарь. Постмодернизм. – Мн., 2007. – 816 с.
Дьяков А. Философия постструктурализма во Франции. – М., 2008. – 368 с.

До темы 9:

Кирвель Ч.С., Романов О.А. Социальная философия: Учебное пособие. – Мн., 2011. – 495 с.

Стёпин В.С. Философия: учебное пособие для студентов высших учебных заведений. – Мн., 2006. – 624 с.

До темы 10:

Нанси Ж.-Л. Бытие единичное множественное. – М., 2004. – 272 с.

Агамбен Дж. Номо Сасер. Что остается после Освенцима: архив и свидетель. – М.: Европа, 2012. – 192 с.

Агамбен Дж. Номо Сасер. Суверенная власть и голая жизнь. – М.: Европа, 2011. – 256 с.

Агамбен Дж. Номо Сасер. Чрезвычайное положение. – М.: Европа, 2011. – 148 с.

Агамбен Дж. Открытое. Человек и животное. – М.: РГГУ, 2012. – 112 с.

Мишель де Серто. Изобретение повседневности. 1. Искусство делать. – СПб., Издательство Европейского университета в Санкт-Петербурге, 2013

Фуко М. Воля к истине: по ту сторону знания, власти и сексуальности. – М.: Касталь, 1996. – 448 с.

Фуко М. Интеллектуалы и власть. Избранные политические статьи и выступления. Часть 3. – М.: Праксис, 2006. – 320 с.

Фуко М. Нужно защищать общество: Курс лекций, прочитанных в Коллеж де Франс в 1975–1976 учебном году. – СПб.: Наука, 2005. – 312 с.

Фуко М. Управление собой и другими: Курс лекций, прочитанных в Коллеж де Франс в 1982–1983 учебном году. – СПб.: Наука, 2011. – 432 с.

Делез Ж., Гваттари Ф. Капитализм и шизофрения. Тысяча плато. – М., 2010. – 895 с.

Делез Ж. Переговоры. 1972–1990. – СПб.: Наука, 2004. – 235 с.

До темы 11:

Сёрль Р. Рациональность в действии. – М.: Прогресс-Традиция, 2004. – 336 с.

Поппер К.Р. Открытое общество и его враги. В 2-х т. – М., 1992.

Рорти Р. Случайность, ирония и солидарность. – М.: РФО, 1996. – 282 с.

Хантингтон С. Столкновение цивилизаций. – М., 2003. – 603 с.

До темы 12:

Пирс Ч.С. Избранные философские произведения. – М.: Логос, 2000. – 448 с.

Пирс Ч.С. Принципы философии. В 2-х т. – СПб., 2001.

Апель К.-О. Трансформация философии. – М.: Логос, 2001. – 344 с.

Хабермас Ю. Моральное сознание и коммуникативное действие. – СПб.: Наука, 2001. – 382 с.

Лассуэлл Г. Психопатология и политика. – М., 2005. – 352 с.

До темы 13:

Вико Дж. Основание новой науки об общей природе наций. – М.: REEFL-book, 1994. – 656 с.

Гердер И.Г. Идеи к философии истории человечества. – М.: Наука, 1977. – 703 с.

Кант И. Критика способности суждения / Собр.соч. в 6 т. Т.5. – М.: Наука, 1966. – 564 с.

Кант И. Идея всеобщей истории во всемирно-гражданском плане / Собр. Соч. в 6 т. Т.6. – М.: Наука, 1966. – 743 с.
Гегель Г.В.Ф. Лекции по философии истории. – СПб.: Наука, 2000. – 480 с.
Гумбольдт В. Язык и философия культуры. – М.: Прогресс, 1985. – 448 с.
Виндельбанд В. История новой философии. Т.2. От Канта к Ницше. – СПб., 1905.

До теми 14:

Фрейд З. Я и Оно. – Харьков: Харвест, 2002. – 864 с.
К. Г. Юнг. Архетип и символ. – М., 1991
Кассирер Э. Философия символических форм в 3 т.
Леви-Стросс К. Структурная антропология. – М.: Эксмо-Пресс, 2001. – 512 с.
Леви-Стросс К. Мифологии в 4-х т.

До теми 15:

Фуко М. Слова и вещи. Археология гуманитарных наук. – СПб.: А-сэд, 1994. – 408 с.
Фуко М. Археология знания. – СПб.: Гуманитарная академия, 2004. – 416 с.
Пригожин И., Стенгерс И. Порядок из хаоса. М., 2001.
Князева Е.Н., Курдюмов С.П. Основания синергетики: Человек, конструирующий себя и свое будущее. – М.: КомКнига, 2010. – 232 с.
Василькова В.В. Синергетика: Порядок и хаос в развитии социальных систем. СПб., 1999.
Свідзінський А. В. Самоорганізація і культура / А. В. Свідзінський. - К.: Вид-во ім. Олени Телеги, 1999. - 288 с.
Деррида Ж. Письмо и различие. – СПб.: Академ. Проект, 2000. – 495 с.
Деррида Ж. О грамматологии. – М.: Ad Marginem, 2000. – 512 с.

До теми 16:

Кант И. Метафизические основания нравственности. Критика практического разума / Собр.соч. на нем. и русск. в 4-х т. Т.3. – М.: МФФ, 1997. – 798 с.
Шелер М. Формализм в этике и материальная этика ценностей. Ordo Amoris / Избранные произведения. – М.: Гнозис, 1994.

До теми 17:

Фихте И.Г. Речи к немецкой нации. – СПб.: Наука, 2009. – 350 с.
Спенсер Г. Научные основания нравственности. Индукции этики. Этика индивидуальной жизни. – М.: Изд-во ЛКИ, 2008. – 248 с.
Йонас Г. Принцип відповідальності. У пошуках етики для технологічної цивілізації. – К.: Лібра, 2001. – 400 с.

До теми 18:

Вебер М. Протестантская этика и дух капитализма //Вебер М. Избр. Произвед. М.,1990.
Єрмоленко А.М. Комунікативна практична філософія: Підручник. К., 1999
Малахов В.А. Этика: Курс лекцій: Навч . посібник. К., 2004
Степаненко В.Ф. Этика в проблемних і аналітичних задачах: Навч. Посібник .К., 1998.

Додаток 2

Методичні рекомендації до індивідуальних творчих завдань

Методичні рекомендації до написання тематичного конспекту

Конспектування відноситься до найбільш важливих загально-навчальних та загально-наукових вмінь. Конспект є вторинним народженням джерела у згорнутому, стислому вигляді. Конспект потрібен для того, щоб:

– навчитись переробляти інформацію й надавати їй певний вигляд;

– підкреслювати у тексті необхідне для вирішення певної учбового або наукового завдання;

– створювати поняттєву або структурну модель проблеми;

– спрощувати запам'ятовування тексту та оволодіння спеціальними термінами;

– накопичувати інформацію для написання більш складної роботи у вигляді тез, статті, доповіді, дисертації тощо.

Головна вимога до конспекту – наявність певного плану, систематичність, логічність, зв'язність.

Специфіка тематичного конспекту полягає у тому, що він дає навички праці над певною темою. Інакше кажучи, тематичний конспект передбачає не стільки загальний огляд певного джерела, скільки занурення в окреме проблемне поле й висвітлення його найбільш докладно. При цьому, для висвітлення певної проблеми можна залучати кілька першоджерел, щоб продемонструвати різні підходи до одного проблемного поля. Тематичний конспект обов'язково передбачає наявність певного плану, який стисло демонструє ті грані наукової проблеми, які висвітлює автор конспекту.

Методичні рекомендації до написання інтерпретативного реферату

Реферування являє собою стислий виклад змісту первинного документу з основними фактичними відомостями та висновками без інтерпретації чи критики. Таким чином, реферат є певною моделлю первинного документу. Основні функції реферату:

– інформаційна – наявність цілісної, узагальненої інформації про зміст первинного документу;

– індикативна – надання інформації про невідомі документи, вказує на їх існування, характеризує певні ознаки;

– пошукова – здійснення бібліографічного пошуку;

– адресна – за умовами наявності в рефераті бібліографічного опису;

– довідкова – наявність певних фактичних відомостей у рефераті;

– науково-комунікативна – наявність відомостей про результати наукових досліджень, винаходи, проблеми, над якими працюють вчені;

– сигнальна – повідомлення про публікацію або надходження до фонду нових документів;

– прогностична – у разі наявності у рефераті певних прогнозів, зроблених на підставі реферування;

– індексування – перелік ключових слів, які презентують змістовні аспекти джерела, що підлягає реферуванню.

Вимоги до реферату – повнота, об’єктивність, змістовність, стислість, зрозумілість. Тобто реферат повинен повно відобразити зміст документу, передати позицію автора і бути при цьому водночас лаконічним та читабельним. Інтерпретативний реферат передбачає написання референтом шляхом перефразування й скорочення тексту першоджерела.

Процес реферування передбачає наступні етапи: 1) попереднє загальне ознайомлення з первинним документом; 2) реферативний аналіз змісту документу; 3) узагальнення здобутої інформації; 4) складання, редагування, остаточне оформлення реферату.

Змістовно реферат містить три частини: 1) заголовна – бібліографічний опис документу; 2) реферативна частина, яка передає основну інформацію про зміст документу; 3) довідковий апарат – ключові поняття, які встановлюють науковий фрейм документу.

Методичні рекомендації до написання есе

Есе представляє собою твір-міркування невеликого обсягу з вільною композицією, яка виражає індивідуальні міркування аспіранта з конкретного питання, проблеми й свідомо не претендує на повноту й вичерпне трактування теми. Есе завжди передбачає вираження власної точки зору, особистісної суб’єктивної оцінки предмета міркування й надає можливість нестандартного, творчого, оригінального висвітлення проблеми. Вільний стиль викладення есе може містити елементи імпровізації.

Для написання есе за заданою тематикою потрібно відібрати дві або три наукові статті, монографії, де наводяться, з одного боку, певні теоретичні аргументи, а з іншого, – певні емпіричні дані.

Структурно есе передбачає наступні складові:

– титульний аркуш;

– вступ, де вказуються актуальність, мета, завдання, об’єкт та предмет, певні результати у стислому вигляді;

– основна частина – викладення основних теоретичних аргументів, їх висування, аналіз, критичний огляд;

– висновки як певні узагальнення з розглянутої проблеми і можливо артикуляція їх зв'язків з іншими проблемами.

Додаток 3

Методичні рекомендації до презентацій

Презентації створюються для наочної підтримки захисту дослідницьких робіт, доповідей, рефератів, підготовки навчальних занять. Специфіка презентацій – насиченість змістом та інтерактивність. Основними перевагами презентацій є:

- унаочнення матеріалу, що презентується;
- підвищення оперативності і об'єктивності оцінювання результатів наукового дослідження;
- гарантування безперервного зв'язку викладач–аспірант;
- сприйняття творчих функцій аспірантів, формуванню операційного стилю мислення.

Основа презентації – логічний аналіз послідовності відображення матеріалу, передбачення можливих питань і добір реплік для коментарів. Успішність презентації залежить від ретельності її створення й врахування низки факторів:

- організація презентації (визначення суті того, про що необхідно розповісти);
- урахування особливостей слухацької аудиторії;
- визначення структури (схеми, сценарію) презентації: послідовність викладення матеріалу, добір необхідних зображень.

Вимоги щодо структури й змісту презентаційного матеріалу:

- викладайте матеріал стисло, з максимальною інформативністю тексту;
- слідкуйте за відсутністю нагромадження, чітким порядком у всьому;
- ретельно структуруйте інформацію;
- використовуйте короткі та змістовні заголовки, маркіровані та нумеровані списки;

- важливі відомості (наприклад, висновки, визначення, правила тощо) подавайте крупним та виділеним шрифтом і розташовуйте у лівому верхньому куті екрана;
  - другорядні відомості бажано розміщувати внизу сторінки;
  - кожній ідеї треба відвести окремий абзац;
  - головну ідею абзацу викладайте в першому рядку;
  - використовуйте табличні форми запису даних (діаграми, схеми) для ілюстрації важливих фактів, щоб подати матеріал компактно і наочно;
  - графіка має органічно доповнювати текст;
  - пояснення треба розташовувати якнайближче до ілюстрацій, з якими вони мають одночасно з'являтися на екрані;
  - необхідно ретельно продумати інструкції до виконання завдань: їх чіткість, лаконічність, однозначність;
  - усі текстові дані потрібно ретельно перевірити на відсутність орфографічних, граматичних і стилістичних помилок, дотримуйтеся прийнятих правил скорочень;
  - форма представлення інформації повинна відповідати рівню знань слухачів.
- Ефективність презентації залежить від успішного проходження наступних етапів:
- планування – визначення мети та очікуваних результатів;
  - підготовка – формування структури презентації, виділення її ключових моментів;
  - практика – усвідомлення дієвості презентації через її успішне сприйняття.